

визначення засобів їх досягнення, які дозволяють реалізувати обраний напрямок життєдіяльності підприємства та оцінити ступінь його успішності у відповідності з предметною спрямованістю. Доведено важливість та вплив детальної розробки стратегії для успішного функціонування підприємства на зовнішньому ринку.

Список літератури: 1. Ансофф И. Стратегическое управление. – М.: Экономика, 1989. – 519 с. 2. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. М.: Изд. Прогресс, 1990. 3. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник для вузов / Пер. с англ. Под ред. Л.Г. Зайцева, М.И. Соколовой. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. – 576 с. 4. Шершньова З.Є., Оборська С.В. Стратегічне управління: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 1999. – 348 с. 5. Чандлер А. – Стратегия и структура: Главы из истории американского промышленного предприятия – 1962 г. 6. Экономическая стратегия фирмы: учебное пособие / Под ред. А.П.Градова. – Санкт-Петербург: Специальная литература, 1995. – 414 с.

Bibliography (transliterated): 1. Ansoff I. Strategicheskoe upravlenie. – Moscow: Jekonomika, 1989. – 519 p. 2. Porter M. Mezhdunarodnaja konkurencija: Per. s angl. – Moscow: Izd. Progress, 1990. 3. Thompson A.A., Striklend A.Dzh. Strategicheskij menedzhment. Iskustvo razrabotki i realizacii strategii: Uchebnik dlja vuzov – Per. s angl. Pod red. L.G. Zajceva, M.I. Sokolovoj. – Moscow: Banki i birzhi, JuNITI, 1998. – 576 p. 4. Shershni'ova Z.Ye., Obors'ka S.V. Stratehichne upravlinnya: Navch. posibnyk. – Kyiv: KNEU, 1999. – 348 p. 5. Chandler A. – Strategija i struktura: Glavy iz istorii amerikanskogo promyshlennogo predprijatija – 1962. 6. Ekonomicheskaja strategija firmy: uchebnoe posobie / Pod red. A.P.Gradova. – Sankt-Peterburg: Special'naja literatura, 1995. – 414 p.

Надійшла (received) 20.05.2014

УДК 336.71

Б. В. САМОРОДОВ, докт. екон. наук, доц., Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України, Київ

ДІАГНОСТИКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

У статті проведено аналіз діяльності банківського сектору України в цілому та за окремими групами банків у напрямку діагностики зобов'язань та активів вітчизняних банків. Проаналізовані обсяги депозитів фізичних та юридичних осіб та обґрунтований відповідний вплив окремих груп банків на значення інтегральних показників зобов'язань та активів. Методичний підхід, який застосовано в статті, дозволяє адекватно оцінити як поточну діяльність банків, так і ретроспективну та перспективну ситуацію щодо динаміки зміни основних показників банківської діяльності.

Ключові слова: банківський сектор, групи банків, зобов'язання, депозити фізичних осіб, депозити юридичних осіб, обсяг активів банків.

Вступ. Забезпечення економіки держави необхідним обсягом фінансових ресурсів здійснюється за рахунок ефективної роботи вітчизняної банківської системи України. Ефективна діяльність банківської системи впливають на позитивний розвиток національної економіки та соціально-економічний розвиток держави. Організація процесу залучення ресурсів до банківського сектору, що складають його зобов'язання є одним з головних факторів його функціонування, тому

питання аналізу зобов'язань банківського сектору України в процесі регулювання його впливу на національну економіку є досить актуальним на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці та економісти досліджують проблематику оцінювання та аналізу як діяльності вітчизняного банківського сектору в цілому, так і окремих банківських установ зокрема. Розробкою методичних підходів щодо оцінювання діяльності банків та відповідно аналітичних дослідження в цьому напрямі займаються, наприклад, О. І. Барановський, А. П. Вожжов, І. Б. Івасів, М. О. Кизим, В. І. Міщенко, Б. В. Самородов, Т. С. Смовженко, О. М. Тридід [1–4, 6–8, 10] та інші фахівці банківської справи. Проте, на сьогодні, у стані динамічної зміни вітчизняної економіки існує гостра потреба подальшого поглибленого вивчення питань діагностики та оцінювання стану вітчизняної банківської системи та основних показників її діяльності.

Метою статті є проведення аналізу діяльності банківського сектору в цілому та за окремими групами банків у напрямку діагностики зобов'язань та активів вітчизняних банків.

Викладення основного матеріалу. Діяльність банківського сектору станом на 01.10.2013 року характеризується додатковими надходженнями до банківської системи коштів як юридичних, так і фізичних осіб. На цей період спостерігається відновлення позитивної тенденції до нарощування депозитної маси. Однак темпи її нарощування щороку уповільнюються.

На рис. 1 і 2 представлені графіки зміни залучених депозитів від юридичних та фізичних осіб відповідно по роках ретроспективного періоду.

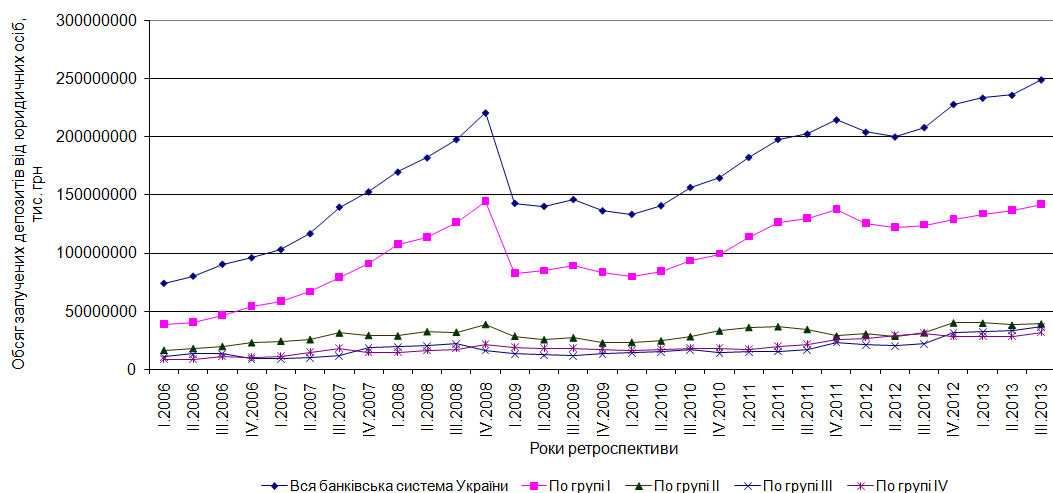

Рис. 1 – Обсяг залучених депозитів від юридичних осіб по групах банків і по всій банківській системі України *)

*) власні розрахунки автора за даними [9]

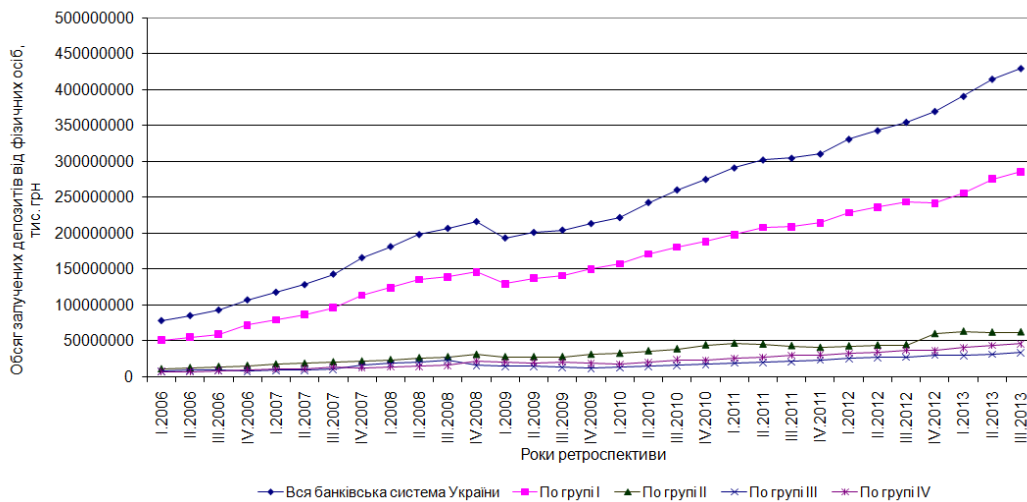

Рис. 2 – Обсяг залучених депозитів від фізичних осіб по групах банків і по всій банківській системі України *)

*) власні розрахунки автора за даними [9]

Так станом на 01.10.2013 року обсяг залучених коштів юридичних осіб склав 248,86 млрд. грн (відносна зміна цього показника у порівнянні із III кварталом 2012 року складає 19,76%, якщо порівнювати дані на 01.10.2013 із даними на кінець 2012 року, то обсяг залучених депозитів від юридичних осіб також збільшився, відносна зміна при цьому складає 9,28%). Обсяг залучених коштів фізичних осіб сягає розміру у 429,71 млрд. грн (відносна зміна цього показника у порівнянні із III кварталом 2012 року складає 21,13%, якщо порівнювати дані на 01.10.2013 із даними на кінець 2012 року, то обсяг залучених депозитів від фізичних осіб також збільшився, відносна зміна при цьому складає 16,17%). Очевидним є факт, що питому вагу у формуванні інтегрального показника залучених депозитів від юридичних і фізичних осіб привносять банки I групи за класифікацією НБУ (рис. 3).

Так питома вага залучених депозитів від юридичних осіб у банків I групи у загальному їх розмірі по всіх банках України за станом на 01.10.2013 року складає 57%, у банків II, III і IV групи – відповідно 16%, 14% і 13%. Аналогічна ситуація спостерігається і з залученими депозитами від фізичних осіб: банки I групи – 66%, банки II групи – 16%, банки III і IV групи – відповідно 8% і 11% (рис. 3). Очевидно, що це підтверджує факт довіри вкладників до найбільших системних банків України.

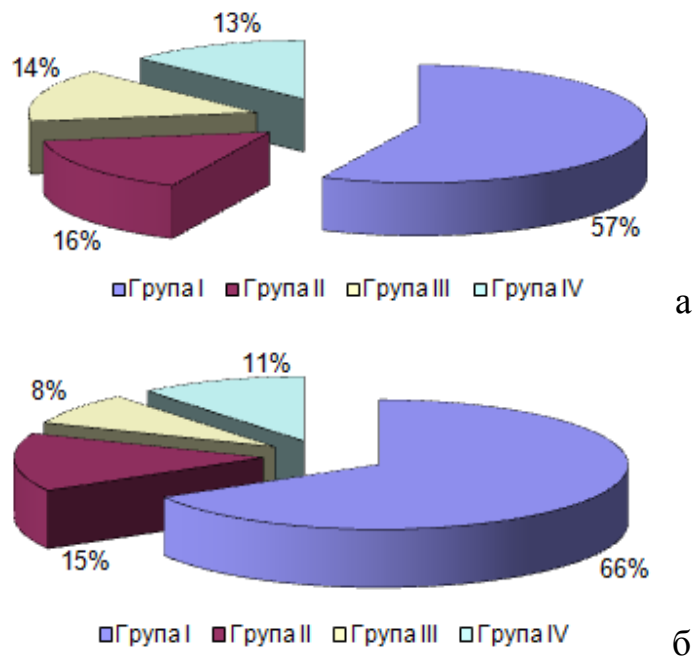

Рис. 3 – Відсоткове співвідношення обсягів депозитів по банках України станом на 01.10.2013 року^{*)}: а – депозити юридичних осіб, б – депозити фізичних осіб

^{*)} власні розрахунки автора за даними [9]

Важливим в цьому контексті є проведення аналітичного дослідження у напрямі порівняння значень відносної зміни обсягів залучених депозитів від юридичних і фізичних осіб по статистичних періодах. Статистичні дані [9] свідчать, що протягом кризового 2009 року мав місце вплив депозитів із вітчизняних банків. Однак цікавим є фактом, що у банків I, II, IV груп і по всіх банках України показник «кошти фізичних осіб» (депозити фізичних осіб) мав динаміку щодо зростання, хоча їх обсяг і був на межі впливу. Тільки у банків III групи спостерігався значний вплив як депозитів юридичних осіб, так і депозитів фізичних осіб [9]. Інша ситуація спостерігається для показника «кошти юридичних осіб» («депозити юридичних осіб»). Протягом кризового 2009 року маємо зменшення цього показника по всіх групах банків. Починаючи з звітного III кварталу 2010 року має місце виправлення цієї ситуації, однак у банків II групи станом на кінець 2011 року і у I та II кварталах 2012 року спостерігається вплив депозитів юридичних і фізичних осіб. Зрозуміло, що саме ці показники діяльності банків II групи негативно впливають на результати діяльності всієї банківської системи України. Вплив депозитів юридичних осіб також спостерігається протягом II, III та IV кварталів 2012 року у банків I групи. Незначне коливання мало місце по цьому показнику і для банків IV групи у II кварталі 2013 року [9].

В цілому ж, необхідно відзначити, що найбільш вагомою складовою в структурі залучених коштів всієї банківської системи України залишаються кошти на рахунках фізичних осіб [9].

Щодо, загального обсягу зобов'язань банків, то станом на III квартал 2013 року, значення цього показника збільшилося у порівнянні як із відповідним кварталом 2012 року (відносна зміна дорівнює 10,68%), так і порівняно із кінцем 2012 року (відносна зміна дорівнює 10,6%), і складає майже 1053,226 млрд. грн [9]. Динаміку загальної зміни обсягу зобов'язань по всіх банках України представлено на рис. 4.

Динаміка зміни цього показника в цілому по Україні позитивна, тільки у банків II групи спостерігається зменшення загального обсягу зобов'язань за останні два роки. Так, станом на 01.01.2011 року відносна зміна загального обсягу зобов'язань у банків II групи склала -11,62%, зменшення спостерігалось до III кварталу 2012 – -6,78%. Зрозуміло, що це стало наслідком впливу депозитів юридичних і фізичних осіб з банків цієї групи [9].

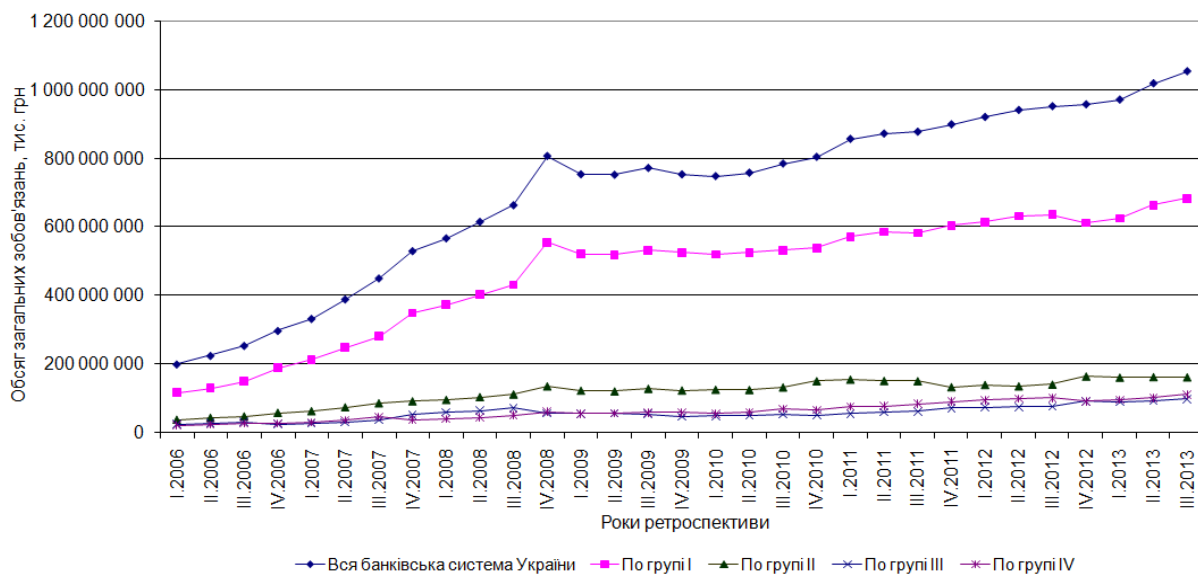

Рис. 4 – Динаміка зміни зобов'язань по групах банків і по всій банківській системі України ^{*)}
^{*)} власні розрахунки автора за даними [9]

Обсяг і структура активних операцій вітчизняних банків свідчать, що на початок 2012 року в Україні створені певні умови для подальшого зміцнення банківської системи, а відновлення її інвестиційної функції знайшло прояв в нарощуванні їх загальних обсягів у зв'язку з, хоча і стриманим, відновленням кредитної активності, удосконаленням валютних операцій, нарощуванням обсягів операцій з цінними паперами, безготівкових та готівкових розрахунків [9].

Динаміку зміни загального обсягу активів по всіх банках України представлена на рис. 5.

Аналіз загального обсягу активів банків України показує, що на ринку активних операцій вітчизняних банків спостерігається аналогічна ситуація, що й на ринку пасивних операцій. Так загальний обсяг активів банків станом на III квартал 2013 року збільшився у порівнянні із відповідним кварталом 2012 року (відносна зміна дорівнює 10,25%) та склав 1232,004 млрд. грн [9]. Якщо порівнювати цей показник із кінцем 2012 року, відносна зміна при цьому дорівнює 9,3%).

Динаміка зміни цього показника в цілому по Україні позитивна. Однак, як і з попереднім показником (зобов'язаннями банків), тільки у банків II групи спостерігається вплив загальних активів упродовж IV кварталу 2011 року – III кварталу 2012 року. Так, станом на 01.01.2011 року відносна зміна загального обсягу активів банків II групи склала -8,63%, станом на 01.10.2012 – -5,8% [9]. Крім того, слід зазначити, що темпи зростання загальних активів по всій банківській системі України уповільнилися у порівнянні із до кризовим періодом [9].

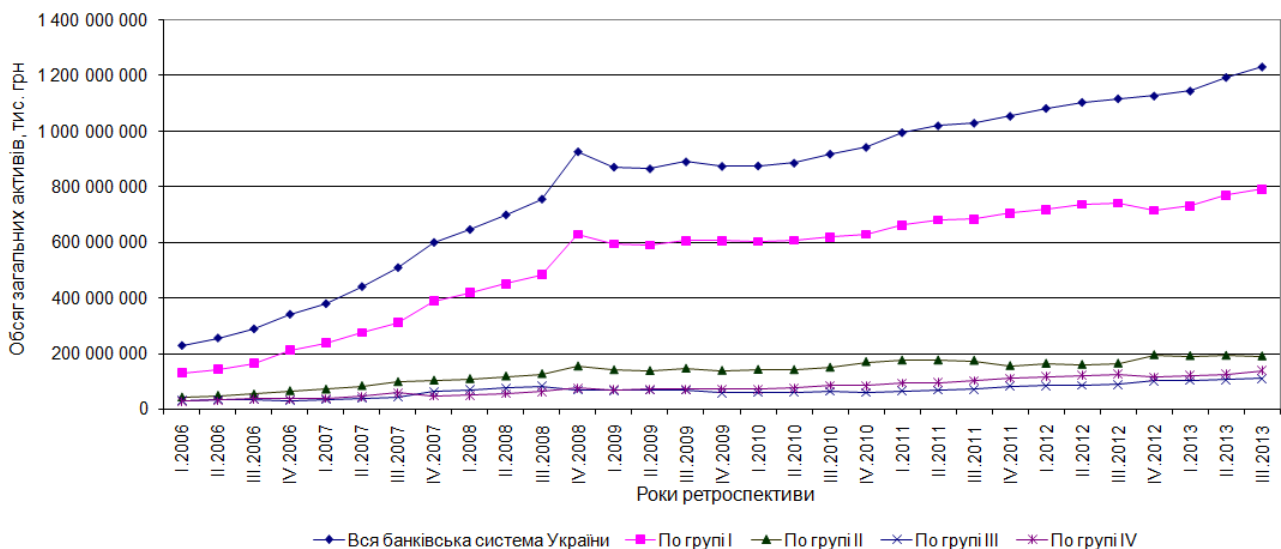

Рис. 5 – Динаміка зміни активів по групах банків і по всій банківській системі України ^{*)}
^{*)} власні розрахунки автора за даними [9]

Питому вагу в структурі активів [9] займають кредити та заборгованість клієнтів. Вище зазначено, що протягом аналізованого ретроспективного періоду активи банків збільшуються по звітних кварталах, однак якщо проаналізувати показники відносної зміни кредитів наданих юридичним і фізичним особам, то цей аналіз показує наступне. З даних [9] слідує, що за

станом на 01.04.2012 року має місце зменшення обсягів кредитів, що надані юридичним особам. Ця ситуація спостерігається для банків: I групи (відносна зміна у порівнянні із 01.04.2011 року складає -6,55%, у порівнянні із 01.01.2012 року – -14,83%) і II групи (відносна зміна у порівнянні із 01.04.2011 року складає -15,21%, у порівнянні із 01.01.2012 року – -10,77%). Зазначене вплинуло і на зменшення загального показника обсягу кредитів, що надані юридичним особам всіма банками України. Так по Україні відносна зміна цього показника склала -5,09% (порівняно із 01.04.2011 року) і -12,93% (порівняно із 01.01.2012 року). Слід зазначити, що звітний період – I квартал 2012 року – є першим періодом, в якому спостерігається динаміка зменшення обсягу кредитів, що надані юридичним особам, при тому, що протягом усього 2011 року мало місце збільшення цього показника по Україні.

Відмінною особливістю є зменшення досліджуваного показника для банків II групи (починаючи з IV кварталу 2009 року). Далі з IV кварталу 2010 року по III квартал 2011 року спостерігається збільшення обсягів кредитів наданих юридичним особам, що протягом трьох кварталів (IV кварталу 2010 року і I, II кварталів 2011 року) навіть відповідає збільшенню більш ніж на 30% [9]. З кінця 2011 року і на початку 2012 року йде зниження цього показника (у IV кварталі 2011 року – на -5,96% і за станом на 01.04.2012 року відповідно – на -15,21%).

Однак, у 2013 році тільки банки I групи мали зменшення показника кредитів наданих юридичним особам, цей факт мав місце у I кварталі 2013 року. Для решти груп вітчизняних банків мало місце коливання обсягів кредитів наданих юридичним особам, однак при порівнянні значень цього показника із аналогічними кварталами попередніх років зростання все ж таки було.

Що ж стосується кредитів, наданих фізичним особам, то слід зауважити наступне. Починаючи з IV кварталу 2009 року для банків I групи цей показник зменшується, при чому станом на 01.04.2012 року його відносна зміна склала -32,27% порівняно із відповідним кварталом 2011 року. Взагалі динаміка на зменшення цього показника спостерігається для банків I групи до III кварталу 2013 року із максимальним від'ємним відхиленням у -36,15% станом на IV квартал 2012 року. Для банків II групи з IV кварталу 2009 року також спостерігаються коливання відносної зміни цього показника. Максимальна відносна зміна має місце у II кварталі 2013 року і складає 23,63% (порівняно із

відповідним кварталом 2012 року), мінімальна зміна станом на 01.07.2012 року складає -53,86% (порівняно із II кварталом 2011 року). Однак, починаючи з I кварталу 2013 року, банки II групи характеризуються динамікою зростання обсягів кредитів, що надані фізичним особам, і станом на 01.10.2013 року це зростання склало 24,1% від попереднього звітного періоду (III квартал 2012 року). Така сама динаміка також спостерігається і для банків III групи впродовж IV кварталу 2009 року – IV кварталу 2012 року, однак починаючи з 2013 року мають місце позитивні зміни щодо зростання цього показника [9].

Для банків IV групи позитивні зміни мали місце впродовж 2011 року. Протягом 2012 року спостерігався знову спад і ситуація має позитивний характер у 2013 році. Так, станом на III квартал 2013 року відносна зміна склала 12,28% порівняно із III кварталом 2012 року [9].

В цілому, вищезазначена кредитна активність банків України у напрямку кредитування фізичних осіб вплинула і на динаміку загального показника обсягу кредитів, що надані фізичним особам. За даним [9] починаючи з III кварталу 2009 року спостерігається зменшення цього показника, максимальна позначка якого дорівнює -33,69% станом на II квартал 2012 року.

Висновки. Як результат проведеного аналітичного дослідження у напрямі аналізу фінансових показників як банківського сектору України в цілому, так і окремих груп банків зокрема головним висновком є те, що діяльність банківського сектору України у 2010–2013 роках є стабільною. Протягом звітних періодів спостерігається збільшення обсягу залучених депозитів юридичних та фізичних осіб як по окремих групах банків за класифікацією Національного банку України, так і, відповідно, по всьому вітчизняному банківському сектору. Проте, все ж таки темпи зміни досліджуваних показників, які характеризують фінансову діяльність банків України, значно знижені. Задля виправлення зазначеної ситуації, а також забезпечення стабільного розвитку банківського сектору України, банки мають нарощувати капітал, забезпечувати дохідність і прибутковість своєї діяльності. Залучені кошти повинні ефективно розміщуватись банками в інвестиційних проектах, що призведе до підвищення їх рентабельності. Досягнення актуальної мети покращення фінансового стану банків має забезпечити їх ефективний розвиток та розвиток вітчизняної банківської системи, що сприятиме вливанням збільшеного капіталу в національну економіку держави.

Список літератури: 1. Барановський О. І. Стійкість банківської системи України / О. І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – №9. – С. 75-87. 2. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови,

наслідки і шляхи запобігання: монографія / О. І. Барановський; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2009. – 754 с. **3.** *Вожжов А. П.* Процеси трансформації банківських ресурсів / А. П. Вожжов. – Севастополь : Вид-во СевНТУ, 2006. – 339 с. **4.** *Кизим М. О.* Управління створенням і розвитком видатної корпорації : монографія / М. О. Кизим, А. А. Пилипенко, І. В. Ялдин. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2007. – 208 с. **5.** Огляд банківської системи України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://real-economy.com.ua/publication/113/4124.html>. **6.** Розвиток банківської системи України : монографія [за ред. Т. С. Смовженко, Р. А. Слав'юка]. – К. : УБС НБУ, 2010. – 462 с. **7.** *Самородов Б. В.* Аналіз та визначення сутності управління фінансовим розвитком банку / Б. В. Самородов // 36. наук. праць «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – Харків : ХІБС УБС НБУ, 2012. – Вип. 1(12). – С. 66–75. **8.** *Смовженко Т. С.* Антикризове управління стратегічним розвитком банку : монографія / Т. С. Смовженко, О. М. Тридід, В. Я. Вовк. – К. : УБС НБУ, 2008. – 473 с. **9.** Структура активів, зобов'язань, власного капіталу, фінансових результатів діяльності банків України / [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. **10.** *Тридід О.* Фінансові показники банків: альтернативна методика аналізу надійності банку / О. Тридід, Б. Самородов // Банківська справа. – 2012. – № 1(128). – С. 24–35.

Bibliography (transliterated): **1.** *Baranovskyi, O. I.* (2007). Stiiikist bankivskoi systemy Ukrainy. *Finansy Ukrainy*, No 9, 75–87. **2.** *Baranovskyi, O. I.* (2009). Finansovi kryzy: peredumovy, naslidky i shliakhy zapobihannia. Kyiv: Nats. torh.-ekon. un-t. **3.** *Vozhzhov, A. P.* (2006). Protsesy transformatsii bankivskykh resursiv. Sevastopol: Vyd-vo SevNTU. **4.** *Kyzym, M. O., & Pylypenko A. A., & Yaldin I. V.* (2007). Upravlinnia stvorenniam i rozvytkom vydatnoi korporatsii. Kharkiv: VD «INZhEK». **5.** Ohliad bankivskoi systemy Ukrainy. Available at <http://real-economy.com.ua/publication/113/4124.html>. **6.** *Smovzhenko, T. S., & Slaviuk, R. A.* (Eds.) (2010). Rozvytok bankivskoi systemy Ukrainy. Kyiv: UBS NBU. **7.** *Samorodov, B. V.* (2012). Analiz ta vyznachennia sutnosti upravlinnia finansovym rozvytkom banku. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky: zbirnyk naukovykh prats*, No 1(12), 66–75. **8.** *Smovzhenko, T. S., & Trydid, O. M., & Vovk, V. Ya.* (2008). Antykryzove upravlinnia stratehichnym rozvytkom banku. Kyiv: UBS NBU. **9.** *Struktura aktyviv, zoboviazan, vlasnoho kapitalu, finansovykh rezultativ diialnosti bankiv Ukrainy.* Available at <http://www.bank.gov.ua>. **10.** *Trydid, O., & Samorodov, B.* (2012). Finansovi pokaznyky bankiv: alternatyvna metodyka analizu nadiinosti banku. *Bankivska sprava*, No 1(128), 24–35.

Надійшла (received) 20.05.2014

УДК 330

О. Д. ЩЕРБАНЬ, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі;
Л. В. ВИСОЧІНА, канд. екон. наук, старший викладач Харківський інститут фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

В даній статті стратегія підприємства розглядається як процес вибору альтернативних шляхів досягнення мети. Визначено зміст, мету і основні етапи процесу формування фінансової стратегії. Запропоновано формулювання системи стратегічних цілей фінансового розвитку за допомогою цільових стратегічних нормативів. Проаналізовано етапи стратегічного фінансового планування і управління на підприємстві; основні методи фінансового планування на підприємстві.

Ключові слова: фінансова стратегія підприємства, механізм, стратегія розвитку, фактори впливу, стратегічні цілі фінансового розвитку, стратегічне фінансове планування, методи.

Вступ. Стратегія підприємства як процес розглядається з позиції вибору альтернативних шляхів досягнення мети. Визначення стратегії як результату